



نشانه شناسی

و

نشان شناسی اسلامی

دکتر محمد خاقانی اصفهانی

خاقانی، محمد، ۱۳۳۷ -
نشانه شناسی و زبان شناسی اسلامی / محمد خاقانی اصفهانی . - مشهد: بنیاد
پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۲.
ISBN 978-964-971-788-3
۲۰۸ ص.
فیبیا.

۱. زبان شناسی. ۲. نشانه شناسی. ۳. زبان - فلسفه. ۴. نشانه شناسی -
جنبه‌های مذهبی - اسلام. ۵. زبان - جنبه‌های مذهبی - اسلام. الف. بنیاد
پژوهشهای اسلامی. ب. عنوان.
۱۳۹۲ هـ ۵ خ / ۱۳۹۲ P
۴۱۰
۳۳۳۱۳۱۰ کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران



نشانه شناسی و زبان شناسی اسلامی

دکتر محمد خاقانی اصفهانی

ویراسته سید جلال قیامی و ...

چاپ اول: ۱۳۹۳ / ۱۰۰۰ نسخه، رقعی / قیمت: ۲۱۰۰۰ ریال
چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس
بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۹۱۷۱۱-۳۶۶

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۲۲۳۰۸۰۳
فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

گزیده‌ای از تأکدها، سند نقشه جامع علمی کشور	۱۲
ارایه راهبردهای توسعه	۱۳
درآمد	۱۵
پیشگفتار	۱۷
فقه‌اللغة اسلامی و کاستی‌های آن	۱۹
مکتب‌های زبان‌شناسی نوین و کاستی‌های آنها	۲۴
تبیین موضوع و فرضیه این پژوهش	۲۸
نظام درختی دستور زبان در نظریه ما	۳۰
اصطلاح‌ها و واژگان ابداعی این نظریه	۳۱
رهیافت‌های قرآنی و حکمی و عرفانی در این نظریه	۳۳
ارتباط نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی	۳۴
چرا زبان‌شناسی اسلامی؟	۳۵
معرفی بخش‌های مختلف این جستار	۳۷

بخش اول

بخش نظری نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی

۴۳-۱۳۲

۱. هستی و زبان (مبانی نظری دستور زبان هستی‌گرا) ۴۵

۱-۱. زبان؛ پدیده‌ای سهل و ممتنع ۴۷

۲-۱. ناکارآمدی تعریف‌های سنتی از زبان ۴۷

۳-۱. تناظر تعریف هستی و تعریف زبان و بداهت آن‌ها ۵۱

۴-۱. تناظر «خودابرازگری» (self-evidence) هستی و زبان ۵۳

۵-۱. تناظر هستی و ذهن ۵۴

۶-۱. تناظر ذهن و زبان ۵۵

۷-۱. شروع زبان انسان یا هستی؟ ۵۸

۸-۱. زبان و وجود معرفت مرتبه آن ۶۰

۹-۱. تناظر ظاهر و باطن، روساخت و زیرساخت ۶۴

۱۰-۱. تناظر فیزیک و متافیزیک با لفظ و معنا ۶۴

۱۱-۱. تناظر امر و خلق (ثبات و تغییر) با اسم و فعل ۶۶

۱۲-۱. تناظر زبان نوشتار (کتاب) و گفتار (سخن) با ثبات و تغییر ۶۷

۱۳-۱. خطاناپذیری ساختار کلی زبان ۶۷

گناه انسان، گناه زبان ۷۱

۱۴-۱. تناظر زایشی بودن هستی با زایشی بودن زبان ۷۳

۱۵-۱. تناظر نظام درختی زبان و ذهن در دو لایه زیرین ۷۳

روساخت با نظام ریشه‌ها (roots) و شاخه‌ها (branches) ۷۴

۱۶-۱. تناظر تنوع ریخت‌شناسی درختان با تنوع ساختاری زبان‌های ۷۴

بشری ۷۸

فهرست مطالب □ ۵

۱- ۱۷. نسبت زبان (langue) و گفتار (parole) ۷۹

۱- ۱۸. مکتب‌های فلسفه زبان؛ گامی در جهت همانند سازی

هستی و زبان ۸۱

۱- ۱۹. زبان در پارادوکس حقیقت و اعتبار ۸۲

۱- ۲۰. تعامل دوسویه قواعد هستی با صرف و نحو زبان ۸۴

۱- ۲۱. تناظر هستی و زبان در هویت تشکیکی و ذومراتبی .. ۸۵

۱- ۲۲. دستور جهانی؛ اساس دستور زبان‌های منفرد ۸۷

۱- ۲۳. وحدت زبانی بشر؛ امری ناممکن ۸۸

۱- ۲۴. اضافه زبان‌های بشری (رابطه طولی زبان‌ها) ۸۹

۱- ۲۵. هویت زبان در تولید و تغییر زبان و سمت‌دهی به

قواعد آن ۹۲

۱- ۲۶. الزام‌های زبان بر آفریده‌های انسان ۹۲

۱- ۲۷. تناظر سامان‌گرایی و سازگاری زبانی با نظم و بی‌نظمی

فیزیکی ۹۴

۱- ۲۸. عقل‌گرایی و تجربه‌گرایی در مکتب زبان‌شناسی هستی‌گرا ۹۶

۱- ۲۹. پویایی زبان و رسالت دستور زبان در سهیل‌بن‌یابی ۹۸

۱- ۳۰. مهندسی زبانی و لزوم انقلاب در دستور زبان‌های سنتی ۹۹

۲. نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی و ارتباط آن‌ها در کتب زبان‌شناسی

هستی‌گرا ۱۰۱

۲- ۱. تقدّم و تأخّر نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی ۱۰۷

۲- ۲. وجه اشتراک نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی در سه رکنی

بودن هر دو است: ۱۰۸

۲-۳. اما وجوه اختلاف نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی: ۱۰۸

۳. نشانه‌شناسی هستی‌گرا ۱۱۲

الف) سفر من الخلق إلى الحق یا گذار از کثرت: ۱۱۴

۳-۱. سفر نخست: گذار از لفظ (پوست) به معنا (مغز) ۱۱۴

۳-۱-۱. لفظ / واج (برون پوسته) ۱۱۴

۳-۱-۲. لفظ / واژه (درون پوسته) ۱۱۵

۳-۱-۳. لفظ / جمله (گوشته) ۱۱۹

ب) سفر فی الحق یا گذار در عالم وحدت ۱۱۹

۳-۲. سفر دوم: گذار در معنا (مغز) ۱۱۹

۳-۲-۱. لفظ / متن (پوسته) - (معنا) ۱۱۹

۴. زبان‌شناسی هستی‌گرا ۱۲۲

۴-۱. تناظر هستی و اسم: ۱۲۲

۴-۲. اصالت علم حضوری ۱۲۳

۴-۳. اصالت تصدیق ۱۲۳

۴-۴. سفر سوم: گذار از معنا (مغز) به لفظ (پوست) ۱۲۶

۴-۴-۱. معنا (مغز) / متن (هسته) ۱۲۶

۴-۴-۲. معنا / جمله (گوشته) ۱۲۷

۴-۴-۳. معنا / واژه (درون پوسته) ۱۳۰

۴-۵. سفر چهارم: گذار در لفظ (پوست) ۱۳۲

معنا (مغز) / واج (برون پوسته) ۱۳۲

بخش دوم

بخش کاربردی

۱۳۳-۲۰۴

۵. اصول دستور زبان هستی‌گرا در تبیین نظام جمله ۱۳۵

۵-۱. هستی‌عینی (نفس‌الأمری)؛ تعیین‌کننده نقش نحوی

ارکان جمله ۱۳۵

۵-۱-۱. مجموعه تأویل‌ها در دستور زبان هستی‌گرا ۱۳۸

۵-۱-۱-۱. تأویل ژرف‌ساخت نظریه معیار به روساخت ۱۳۸

۵-۱-۱-۲. تأویل الگوهای مختلف چیدمانی جمله به یک نوع

(SVO) ۱۴۰

۵-۲-۳. تأویل جمله‌های اسمی و فعلی ۱۴۱

۵-۲-۴. تأویل جمله‌های انشایی به خبری ۱۴۲

۵-۲-۵. تأویل جمله‌های شکی به حلی ۱۴۳

۵-۲-۶. تأویل فعل‌های لازم متعین ۱۴۳

۵-۲-۷. تأویل فعل‌های کمکی به اصلی ۱۴۶

۵-۲-۸. تأویل نایب فاعل به مفعول و تفکات فعل از افعال ۱۴۶

۵-۲-۹. تأویل مضاف و مضاف‌الیه به جمله مجهول النعمان ۱۴۸

۵-۳. «نظام درختی» جمله در دستور زبان هستی‌گرا ۱۴۸

۵-۳-۱. نمودار کلی نظام درختی جمله در دستور زبان

هستی‌گرا ۱۵۲

۵-۳-۲. سطوح نظام درختی دستور زبان هستی‌گرا ۱۶۲

۵-۳-۳. درختک‌ها ۱۶۶

۵-۳-۴. دو نوع نظام درختی «درخت پاک» (سخن درست) و

- ۱۶۸ «درخت ناپاک» (سخن نادرست)
- ۵-۳-۵. نمونه‌هایی از سطح‌بندی «درخت پاک» بر اساس
- ۱۶۹ دستور زبان هستی‌گرا
- ۵-۳-۶. نمونه‌هایی از سطح‌بندی «درخت ناپاک» بر اساس
- ۱۷۱ دستور زبان هستی‌گرا
- ۵-۳-۷. خلاصه تفاوت‌های نظام درختی دستور هستی‌گرا با
- ۱۷۲ دستور زایشی و گشتاری
- ۵-۳-۸. موضع دستور زبان هستی‌گرا در مورد برنامه
- ۱۷۵ نمونه‌گرا
- ۱۷۶ اشتباه‌ها
- ۱۷۸ انحراف
- ۵-۴. امتیازهای دستور زبان هستی‌گرا در سنجش با دیگر
- ۱۷۸ مکتب‌های دستور
- ۵-۴-۱. جامعیت نظری/کاربردی
- ۵-۴-۲. برتری نام‌واژه‌های
- ۵-۴-۳. یک‌دستی عناصر دستور
- ۵-۴-۴. سادگی ساختار دستوری
- ۵-۵. گشتارها در دستور زبان هستی‌گرا
- ۵-۵-۱. گشتار جابه‌جایی
- ۱۸۱ گشتار نهفتگی

۶. رهیافت‌های قرآنی در تدوین نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی اسلامی ۱۸۴

۶-۱. تأکید بر تناظر کلمه با شجره ۱۸۴

فهرست مطالب □ ۹

۱۸۵	۶-۲. اشاره به فطری بودن زبان
۱۸۵	۶-۳. نهفتگی همه چیز در هر چیز
۱۸۶	۶-۴. تناظر فکر و زبان
۱۸۶	۶-۵. تقسیم سخن به پاک و ناپاک
۱۸۷	۶-۶. بعد دیگری از زایشی بودن زبان
۱۸۹	۶-۷. متعدی بودن همه فعل‌ها
۱۸۹	۶-۸. تمایز بر نماد «بودن» و نماد «شدن» و نماد «بروز یافتن» ...
۱۸۹	۶-۹. راز اختلاف زبان‌ها
۱۹۳	۷. نتیجه‌های بحث
۱۹۵	۷-۱. نمایه مبانی هستی‌شناختی و زبان در زبان‌شناسی هستی‌گرا
۱۹۷	۷-۲. نمایه کلیدواژه‌های مکتب زبان‌شناسی هستی‌گرا
	۷-۳. نمایه واژگان ابداعی ما به ترتیب الفبایی با توجیه سبب
۱۹۹	نام‌گذاری
۲۰۵	منابع
۲۰۶	منابع عربی
۲۰۷	منابع اینترنتی